

Figur 1. Fågelinventering ute på öppet hav
22.5.2023. Fr.v. Erik Isakson och Niclas
Fritzén. Foto: Anette Bäck

Förord av Niclas Fritzén och Ralf Wistbacka

Denna inventering är en viktig del i uppföljningen av sjöfågelbestånden i Kvarken med betoning på rastplatser där sjöfåglarna kan rugga och bygga upp sina energireserver inför flyttningen. Inventeringen omfattade främst grunda områden på öppet hav.

Därför omfattades inte till exempel större delen av Valsörsarkipelagen av inventeringen, förutom de perifera delarna. I de inre delarna av Valsörsarkipelagen kan man se upp till 5 700 rastande knipor och över 1 000 storskrakar, men någon systematisk uppföljning av dessa har ännu inte gjorts. Även sydväst om Björkögrunden samlas stora mängder knipor.

En utförligare inventering med noggrannare platsangivelser av ruggande och födosökande sjöfåglar vid olika tidpunkter i olika delar av Kvarken borde göras. En sammanställning om nuvarande kunskapsläge skulle vara av nöden för att bättre trygga dessas rastplatser under ruggning och flyttning. Den utförda inventeringen som presenteras här är en liten men viktig pusselbit i detta, och därför värd att reproducera på svenska. Artikeln har våren 2024 publicerats i *Siipieili*, som är föreningen Merenkurkun lintutieteellinen yhdistys (MLY) årsskrift.

Tusentals sjöfåglar rastar på öppet hav i Kvarken

JOUNI KANNONLAHTI & TEEMU LEHTINIEMI

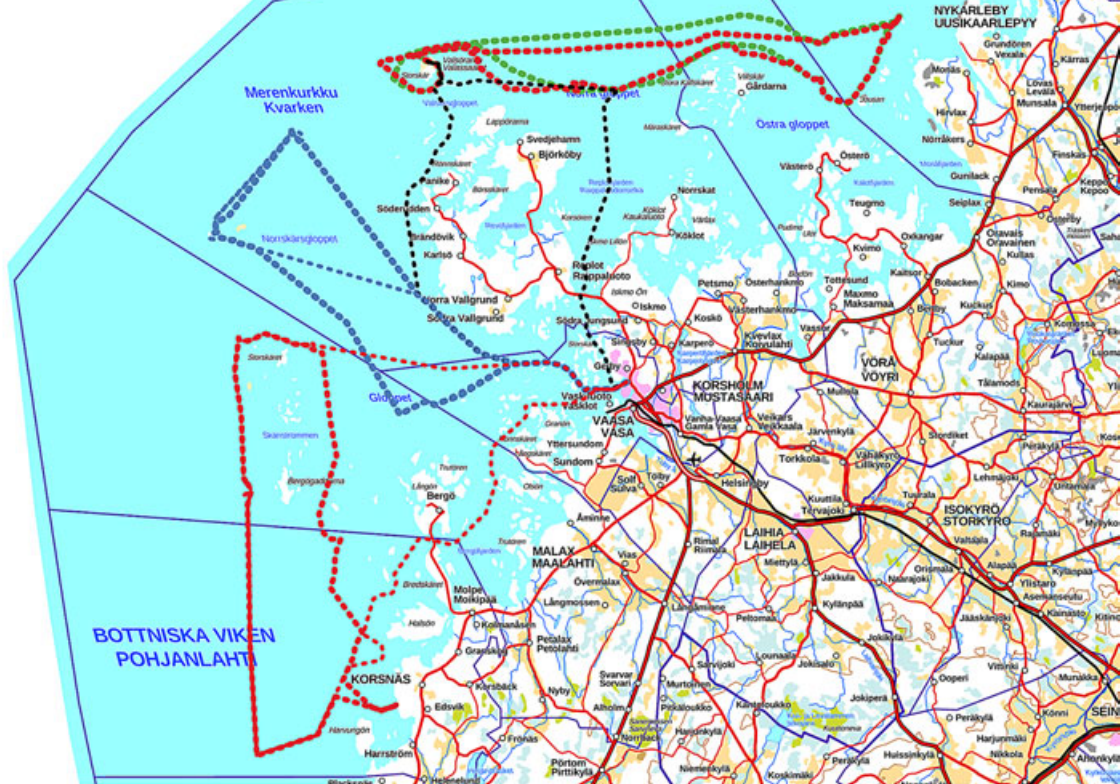
Trycket på att inventera rastande fåglar på öppet hav är idag stort och det råder en kapplöpning om att samla information om dem. BirdLife Finland försökte också få med kustens föreningar i en inventering av grunda havsområden ute på öppet hav 2023. MLY var dock den enda föreningen som antog utmaningen – eller egentligen var det två föreningar. Ostrobothnia Australis (OA) var också villig att delta, om MLY organiserade verksamheten.

BirdLife Finland ansökte om finansiering från Miljöministeriet, och därmed blev inventeringen möjlig. Med öppna havsområden avses här områden där det inte är möjligt att identifiera eller observera födosökande fåglar från stranden. Med grunda havsområden avses områden som på en betydande yta har ett djup som är mindre än 20 meter. Målsättningen var alltså att få mer information om de sjöfåglar som vistas på grunda områden på öppet hav i Kvarken. Inventeringarna fokuserade särskilt på dåligt kända områden och områden där man under tidigare år observerat stora mängder sjöfåglar.

Metoder

Inventeringarna utfördes från båt under dagar med svag vind, då möjligheterna att se fåglar från båten är bäst. Om vågorna hindrar observation av fåglar lönar det sig inte att genomföra inventeringen, och då måste en eventuellt redan påbörjad inventering avbrytas. Planen var att köra igenom varje inventeringsområde med båt på ett sådant sätt att de största flockarna av sjöfåglar skulle hittas. Inventeringarna planerades att genomföras tre gånger under tiden med öppet vatten:

- Första inventeringsomgången är i maj, i mitten av månaden då det på området sannolikt finns flest rastande arktiska fåglar.
- Andra inventeringsomgången görs mitt på sommaren, tidigast veckan efter midsommar, men helst första eller andra veckan i juli. Inventeringen inriktas särskilt på rugande sjöfåglar.

Karta 1. Inventeringsrutterna (markerade med punkterade linjer i rött, blått och grönt) sträckte sig från Harrström i söder till Nykarleby i norr.

- Tredje inventeringsomgången är under början av hösten, tidigast i mitten av augusti och senast i mitten av september.

Inventeringsrutter

Enligt de ursprungliga planerna skulle tre rutter följas:

- Den nordliga ruten mellan Valsörarna i Korsholm och Stubben i Nykarleby.
- Mellersta ruten mellan Vasa och Norrskär, Korsholm.
- Södra ruten mellan Storkorshamn i Korsnäs och Skvätten i Malax.

De inventerade rutterna visas på karta 1. Av dessa tog Niclas Fritzen (NF) från OA ansvar för den nordligaste ruten, eftersom ruten började vid Valsörarna, som är OA:s hemmaplan. Denna rutt räknades på våren (22.5 NF, Anette Bäck, Erik Isakson) och på sommaren (12.7 NF, Kristian Lindqvist), men hösträkningen kunde inte

Figur 2. Ute på öppet hav noterades 15 smalnäbbade simsnäppor 22.5.2023. På bilden sex av dem som fångade fjädermyggor på vattenytan vid Björköbys Norra Glop-pet. Foto: Niclas Fritzén

genomföras vid utsatt tid. För att komplettera informationen om fåglarna på höstsidan gjordes i slutet av oktober (20–22.10) en räkning från båt kring Replotlandet och Björkön av Jouni Kannonlahti.

Den mellersta rutten lyckades man räkna på våren (22.5, JKa) och sommaren (6–7.7 JKa), men hösträkningen gjordes i två omgångar och i blåsiget väder (14.9 Asseri Laitinen & Jani Virtanen och 3.10 JKa & Tero Piikkilä).

Den södra rutten måste avbrytas på våren (13.5 JKa, TPi) på grund av tilltagande vind i de östra delarna. Hösträkningarna kunde inte göras alls, men från området finns andra observationer från höstsidan som kortfattat beskrivs. Till dessa delar kunde inget material tillställas ministeriet.

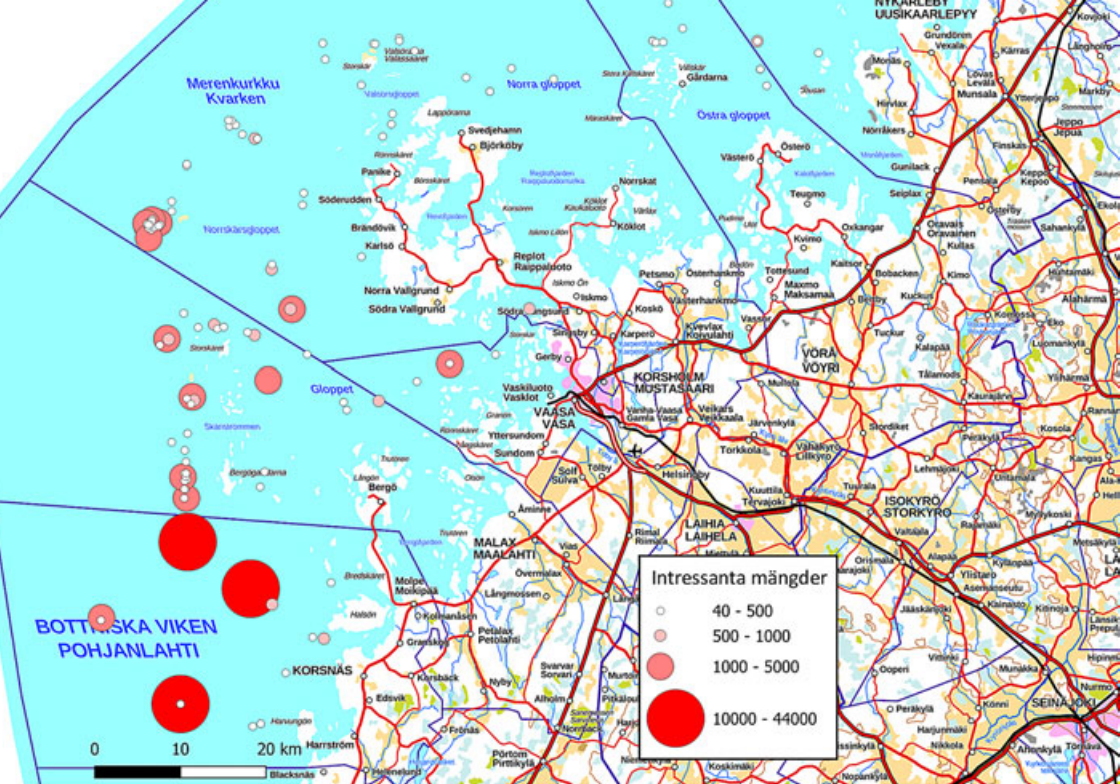
Resultat

Räkningen på våren lyckades bra. Speciellt längs den södra rutten fanns det anmärkningsvärt många fåglar. I de öppna, grunda områdena i Korsnäs rastade över 70 000 sjöorrar och cirka 1 000 ejdrar. Stora ansamlingar med tusentals fåglar fanns också längs rutten i olika delar av Rönnskärsarkipelagen. I materialet från den mellersta rutten kan särskilt noteras ön Skötgrund, som nu torde vara Kvarkens viktigaste häckningsö för tobisgrisslor, som uppgick till hela 2 000 individer. Vid Norrskär observerades en anmärkningsvärt stor samling av ejder (1 500), och vid Norrskärs-gloppet ytterligare en samling på cirka 1 000 individer. Längs den nordligaste rutten fanns sparsamt med flockar av födosökande fåglar, men Hällgrund och Pjuken i Vörå kan särskilt nämnas för sina tordmulekolonier.

Tabell 1. Projektets observationsdata baserat på observationer av 134 000 fågelindivider. Som synes var en stor del sjöorrar. De därefter talrikaste var knipa och ejder. Små mängder observerades också av följande arter: havstrut, skedand, gråhakedopping, prutgås, dvärgmå, snatterand, skäggdopping och gravand. Tabellen innehåller endast artbestämda individer.

Artnamn	Mängd	%-andel	Förkortning
Sjöorre	93 333	70,45	MELNIG
Knipa	7 991	6,03	BUCCLA
Ejder	7 629	5,76	SOMMOL
Storskrake	3 180	2,40	MERMER
Tobisgrissla	3 160	2,39	CEPGRY
Storskarv	2 690	2,03	PHACAR
Tordmule	2 553	1,93	ALCTOR
Alfågel	2 404	1,81	CLAHYE
Svärta	2 391	1,80	MELFUS
Fiskmå	1 879	1,42	LARCAN
Gråtrut	805	0,61	LARARG
Småskrake	317	0,24	MERSER
Silvertärna	200	0,15	STEAEE
Skrattmå	193	0,15	LARRID
Vigg	163	0,12	AYTFUL
Grågås	160	0,12	ANSANS
Silltrut	121	0,09	LARFUS
Knölsvan	120	0,09	CYGOLO
Vitkindad gås	99	0,07	BRALEU
Storlom	78	0,06	GAVARC
Skräntärna	70	0,05	HYDCAS
Bläsand	61	0,05	ANAPEN
Sångsvan	50	0,04	CYGCYG
Gräsand	44	0,03	ANAPLA
Fisktärna	38	0,03	STEHIR
Labb	33	0,02	STECUS
Kricka	32	0,02	ANACRE
Smålom	32	0,02	GAVSTE
Bergand	19	0,01	AYTMAR
Stjärtand	17	0,01	ANAACU
Smalnäbbad simsnäppa	15	0,01	PHALOB

Vid räkningarna på den södra rutten under sommaren tilltog vinden överraskande så mycket att inventeringarna måste avbrytas och inventerarna fick ta sig tillbaka till Vasa via de inre farlederna. Denna gång inledde man karteringen från den nordligaste änden av rutten och inte den sydliga som på våren. De största ansamlingarna fanns vid Södra Malhösen i Malax med cirka 800 ruggande storskrakar, vid den

Karta 3. Inventeringarna 2023 visade att det finns mycket viktiga rastplatser för sjöfåglar i Kvarkens ytterskärgård. Här presenteras de största ansamlingarna av rastande fåglar som cirklar i olika storleksklasser.

Hösträkningarna kunde inte genomföras längs rutterna vid de tidpunkter som var planerade på grund av vindförhållandena. Den sydligare ruten kunde inte räknas alls, men i området gjordes observationer i samband med andra projekt, vilket ändå gav en viss uppfattning om fågelförekomsterna. Ifrågasvarande observationsmaterial kan inte ges vidare av upphovsrättsliga orsaker, men baserat på materialet fanns det i september–november mycket få fåglar i Korsnäs öppna havsområden. Även sjöorrarna, som på våren observerades i rikliga mängder, förekom sparsamt – som mest observerades några hundra per dag. Utanför Storkors fiskehamn rastade stora knipflockar under september och oktober. Som mest räknades 4 700 individer.

Värt att notera var att den starkt hotade svarthakedoppingen sågs rasta och söka föda på grunda havsområden utanför Korsnäs cirka 10–15 km från fastlandet. Under hösten noterades sex individer. Motsvarande observationer av svarthakedopping finns också från föregående höst.

Den mellersta rutten försökte man räkna i september, men denna räkning misslyckades på grund av hård vind. På kvällen den 14 september 2023, när vinden lagt sig, lyckades man trots allt inventera området mellan Norrskär och Utgrynnan. Vid Norrskär fanns då bland annat 3 500 knipor. Man försökte också räkna rutten den 3 oktober 2023, men vinden var inte heller då som prognosen förutspått, vilket negativt påverkade inventeringen. Man kunde dock genomföra rutten upp till Norrskär, därifrån man på eftermiddagen åkte direkt till Vasa utan att runda Utgrynnan. Vid Norrskär fanns bland annat 2 000 knipor, 1 400 fiskmåsar och 1 200 alfåglar.

Den nordligaste rutten kunde inte inventeras på hösten på grund av väderförhållanden och brist på inventerare. Baserat på vår- och sommarräkningarna ansåg man att det troligtvis inte heller under hösten skulle finnas stora ansamlingar av fåglar. Bristen på hösträkning av den nordligaste rutten kompenseras genom en räkning runt Replotlandet och Björkö (Vasa–Ritgrund–Valsörarna–Korsören–Vasa) 20–21 oktober 2023. Tidpunkten var sen med tanke på vissa arter, och antalet fåglar var lågt. Den mest betydande noteringen var i början av rutten vid Storfjärdens östra kant, där man observerade cirka 600 storskrakar.

På karta 2 presenteras de intressantaste observationerna.

Sammanfattning

Räkningarna som genomfördes 2023 visade att det finns mycket viktiga rastplatser för fåglar i Kvarkens ytterskärgård. Speciellt viktiga är de södra grunda områdena, där mycket stora mängder fåglar samlas särskilt under våren, liksom området kring Norrskär, där man observerade stora fågelmängder från vår till höst. De grunda havsområdena utanför Korsnäs är kända som några av de viktigaste samlingsplatserna för sjöorrar i Finland, och området uppfyller även internationella kriterier för viktiga fågel- och biodiversitetsområden (IBA). Inga större ansamlingar av rastande flyttfåglar noterades på de grunda havsområdena i de norra delarna av Kvarken.

På karta 3 presenteras de största ansamlingarna som cirklar i olika storleksklasser.

Tack

Tack till alla som deltagit i arbetet samt till miljöministeriet för beställning och finansiering av inventeringen.